

Maxim Biller

A VALÓDI LIEBERMANN*

Nádori Lília fordítása

1

Egy napon nálam is megjelent Henry Halperin a képével. Akkor már az egész város Henry képéről beszélt, egy állítólagos Liebermannról, amelyet hetek óta próbált eladni. Elég sokat engedett az árából, mégsem talált senkit, aki megvette volna – talán azért sem, mert nem éppen műkereskedőként volt ismert.

Láttam rajta, hogy rossz állapotban van. Két függőleges barázda a keskeny arcon, lassú, mégis nyugtalan mozdulatok, és azt hiszem, alkoholszaga is volt. Nehezeére esett cipelni azt a képet, és alighogy belépett, halk sóhajjal le is tette az előszobában. A falhoz támasztotta, zavartan nézett rám. Sajnáltni kezdtem, de azután eszembe jutott, milyen barátságatlan és tapintatlan tudott lenni néha. Különösen, ha már közelgett a záróra a Tresznjewsikiben, akkor vált érezhetővé, hogy előzékenysége és avított Brooks Brothers-stílusa csak vékony máz; hogy a mögött a Henry mögött, aki soha nem lépett volna be elsőként egy ajtón, és beszélgetés közben soha nem ragaszkodott görcsösen a véleményéhez, még mindig ott rejtőzik az a Henry, aki élete első tizenöt évét apja kocsmájában töltötte konzumnők, stricik és fásult KZ-túlélők között: amolyan modern vadember, mosdatlan szájú nőgyűlölő, aki az ötödik pohár bor után a legjobb barátjának is az arcába képes lötytyinteni a hatodikat valami semmisség miatt.

– Ha akarod – mondta –, itt hagyhatom a képet néhány napra.

– Nem tudom, megengedhetem-e magamnak – válaszoltam.

– Persze – mondta halkán –, nem okoz gondot.

– De hát akkor miért...

– Ki tudja, hátha megtetszik. Nem beszélve arról – tette hozzá, felvihogott, és még inkább lehalkította a hangját –, hogy így megspórolsz magadnak néhány svájci utazást. *Capisci?*

– Ja – mondtam végül –, hagyd itt. Elég, ha holnap adok választ?

– Rá lehet itt gyűjtani? – kérdezte.

– Leülhetnénk a nappaliban is.

– Miért ne.

2

Henryt húsz évvel azelőtt ismertem meg a városi könyvtárban. Érkezhettem akármilyen korán, ő már ott volt. Rögtön a bejáratnál ült, balra, az ablaknál. Arról lehetett felismerni, hogy írás közben a jobb vállát rettenetesen felhúzta, félő volt, hogy kifecmítja. Egyébként is nagyon merev és feszült volt, ami talán abból is eredhetett, hogy

* A fordítás alapjául szolgáló kiadás: DER ECHTE LIEBERMANN. In: Bernsteintage, Kiepenheuer & Witsch Verlag, 2004.

autodidakta létére nemigen érezte jól magát köztünk, diákok között. Erről nem beszélt, de amúgy nagyon is nyitott volt, így tudtam meg, hogy Leedsben valami méregdrága jesiván tanult – az árban benne volt a pajesz és a cicesz is –, ahonnan húsz gramm hasis és egy fekete csaj miatt kirúgták. A rá következő éveket Olaszországban és Los Angelesben töltötte, és miután a második Ford Mustangjával ment neki egy lámpaoszlopnak, a szülei úgy gondolták, itt az ideje, hogy eltartsa magát. Ekkor Münchenben, a Schillerstrassén kocsmát nyitott, majd még egyet Augsburgban. Rejtély, miért zárta be mindkettőt, és miért határozta el, hogy filmeket fog készíteni, mert ritkán találkoztam emberrel, aki nála érzékletlenebb lett volna a művészet iránt. Amikor először beszélgettünk ott a városi könyvtárban, már több mint egy éve dolgozott első forgatókönyvén, amelyet mind a mai napig nem filmesítettek meg. *Brüder Geduldig* volt a címe, és afféle zsidó *Keresztapa* akart lenni a háború utáni Németországban.

A forgatókönyvet – amelyben Henry nyilvánvalóan a saját családtörténetét dolgozta fel, méghozzá egy az egyben – akkor nem olvastam el. Érdekeltem ugyan, de nem akartam, hogy a szükségesnél nagyobb mértékben magába szippantson az a milió. Így is éppen eleget beszélt magáról. Csapdának éreztem a nyitottságát, anélkül, hogy tudtam volna, mihez is foghatna egy magamfajta zsákmánnyal. Őszintén szólva kissé félttem tőle – talán, mert tíz évvel idősebb volt, vagy inkább azért, mert be is vettem, hogy ő egy maffiózó gyereke. Amikor meghívott magukhoz vacsorára, nem mertem visszautasítani – viszont el sem mentem. Még napokkal később is nagy ívben elkerültem őt a könyvtárban, ki tudja, mit fog művelni dühében. Ő persze ugyanolyan békés maradt, és egyszer csak ismét ott ültünk a többiekkel egy asztalnál a kávézóban.

Ha bátrabb lettem volna, előbb-utóbb biztosan végighallgatom Henry apjának különös történetét. Vagy elolvasom a forgatókönyvben. Így viszont csak a nyári szünetben, amikor meglátogattam a bátyámat Izraelben, akkor fedeztem föl a *Jerusalem Post*ban egy hosszú cikket bizonyos Dudek Halperinről, aki holocaust-veteránokból csalta ki a kárpótlási pénzt, és ezért az Egyesült Államokban bíróság elé került. Néhány évvel korábban ment ki Németországból New Yorkba, szintén hosszú ideig volt koncentrációs táborban, és a cikk azt sugallta róla, hogy maga az eleven ördög. „Mindig is az árják oldalán álltam – írta a saját kárpótlási kérvényébe –, hiszen a zsidókat mind elvitték.”

Dudek Halperin Auschwitzban a tisztii kaszinó konyháján dolgozott. Gross-Rosenben a táborparancsnok közvetlen rabszolgája volt, szolgálataiért csizmát és vastag télikabátot kapott ajándékba. Amikor az egésznek vége lett, Münchenbe ment, és a feleségével együtt varietének álcázott bordélyt nyitott amerikai katonák számára. A katonák reggelente szörnyű fejfájással és pénztárca nélkül ébredtek. Ezt még valahogy megúsza. Később azonban elítélték néhány igencsak furcsa vétségért. Bőrkabátot és elavult német tankönyveket csempészett Lengyelországba; belépett a müncheni CSU-ba, és ajándékok meg csúszópénzek segítségével politikai karriert próbált csinálni; kommunista propagandafilmeket vetített a Royal-Palastban, amit fél éven át bérelt; pénzt fogadott el túlélőktől azért, hogy a családi sírjukat gondozza Lengyelországban, aztán nem végezte el az ígért munkát; gazdag japánoknak sosem létezett német expresszionista képeket adott el. Alighogy megérkezett New Yorkba a priuszával – amit beutazásakor természetesen elhallgatott –, kárpótlási pénzek behajtására szakosodott irodát nyitott az Ocean Parkway. Éjt nappallá téve rohagált keresztül-kasul a Brighton Beachen, minden öreg zsidóra rávetette magát, aki szembejött vele, és rábeszélte, hogy adjon neki megbízást – és amikor megjött az átutalás Németországból, kilencven százalékot megtartott magának.

Nem tudom, miért, de azonnal világos volt számomra, hogy Dudek Halperin nem más, mint Henry apja. Amikor azonban ősszel találkoztunk a könyvtárban, nem kérdeztem rá. Ezzel az erővel azt is kérdezhettem volna, nem gyilkos-e az öreg vagy liliomtipró – akkoriban a németországi zsidó gengszterekről egyszerűen nem beszélt senki, főleg nem azokról, akik a Hitler-féle bulit folytatták a maguk módján. Úgy tettem tehát, mintha nem tudnék semmiről, de azért amikor nem vette észre, hosszasan és áthatóan figyeltem, és arra gondoltam: így néz ki annak az embernek a fia, aki zsidóként meglopja a többi zsidót. És persze arra jutottam, hogy nyilván nem esett messze az alma a fájától.

3

Henry képe a megbeszéltnél tovább maradt nálam. Másnap felhívtam az irodájában, és a titkárnő azt mondta, Henry Los Angelesbe repült. Valami nagy filmstúdió jelentkezett nála, a nevét nem árulhatja el, és Henry azt mondta neki, reméli, hogy már jövőre elkezdhetik forgatni. Mármint a *Brüder Geduld*igot.

A képet először ki sem csomagoltam. Nem akartam megvenni, de nem volt bátorságom ezt közölni Henryvel. És talán azt a látszatot akartam kelteni, mintha komolyan segíteni akarnék rajta; mintha az emberi együttérzés aktusának minősülne, ha az ember elgondolkodik azon, megvegyen-e néhány százezer márkáért egy minden bizonytalansággal hamis Liebermann-t.

Néhány nap elteltével mégiscsak győzött a kíváncsiság. Óvatosan fejtettem le a barna ragasztószalagot, hogy utána vissza tudjam csomagolni a képet, széthajtogattam a műanyag fóliát – és lenyűgözött, amit megpillantottam. Pedig biztosra vettem, hogy szörnyű lesz, mert egyszer rövid ideig együtt voltam egy kibírhatatlan zsidó hercegnővel, akinek a szülei mindjárt a háború után Liebermannokat kezdtek gyűjteni, én pedig – talán csak a lányok miatt – őszintén utáltam azokat a sötét, régimódi képeket, amelyek a nappaljuk falán lógtak.

De ez a kép más volt. Azonnal fölállítottam az íróasztalommal szemben álló kis könyvespolcra, hogy munka közben is nézhessem, és noha abszurd gondolat volt, napokig azon jártattam az eszemet, nem kéne-e mégiscsak megvennem. A pénz nem menne veszendőbe, gondoltam, ha egy ilyen híres festőbe fektetem, a végén még keresnék is rajta. Már meg akartam kérdezni a szüleimet, hogy hozzá tudnának-e járulni, amikor eszembe jutott, hogy ez Henry Halperin képe, Dudek Halperin fiáé, és hogy ilyen emberekkel nem kéne üzletet kötni. Ezért úgy határoztam, addig örülök a képnek, amíg lehet, és reméltem, hogy Henry örökre eltűnik.

4

Néhány héttel később Henry ismét felbukkant. Hermann Sissnek, München legnépszerűbb zsidó belgyógyászáának a rendelésén találkoztam vele. Hermann, ha drámai diagnózist kellett közölnie betegével, képes volt maga is könnyekben kitörni – ráadásul jó orvos volt. Azonkívül tele volt a rendelője szobrokkal, képekkel és videoinstallációkkal, öröm volt elüldögelni a várószobában.

Henry most sem nézett ki sokkal jobban. Le volt ugyan sülve, de még többet fogyott,

és a keze is remegett kicsit. A szeme – amely amúgy a legnagyobb kimerültség közepette is tisztán és élénken csillogott – most fakó volt és üres.

– Milyen volt L. A.? – kérdeztem halkán. Csalódott voltam, de nemigen tudtam úgy tenni, mintha nem venném észre Henryt.

– Jó – felelte még halkabban, és elfordította tekintetét a nagy fal kivetítőtől, amely felváltva villant fel a „szív” és a „halál” szó.

– Összejött?

– Ja.

– Örülök neki.

Elnéztem mellette, és fölfedeztem, hogy a széke lábánál nagyméretű kép van a falhoz támasztva, ugyanolyan sárga műanyag fóliába csomagolva, mint nemrég a Liebermann.

– Már majdnem minden el van intézve – tette hozzá.

– Hát ez gyorsan ment.

– Vannak dolgok, melyek nem tudnak elég gyorsan menni.

– Nagyszerű – mondtam. – Olyan sokáig vártál erre...

Meglepetten nézett rám, hallgatott. – Lehet, hogy még egyszer oda kell repülnöm, Slosimhoz – mondta végül.

– Micsoda? Azt hittem, a filmed miatt voltál.

– Igen, azért. De abból nem lett semmi. *Che schifo*. Legalább odaát voltam, amikor történt.

– Miért...? Meghalt valaki?

– Az apám.

– Te jóisten. Bocsánat.

– Nem tudhattad.

– Hát ez tényleg nagyon szomorú.

– Igen. Éppen hogy kiszabadult, egy év után.

Begörbített mutatóujjával megkopogtatta a háta mögött álló képet. – Viszont hagyott rám néhány szép búcsúajándékot – tette hozzá, és egy mosoly néhány pillanatra fölélénkítette az arcát.

– Ez is egy... Liebermann?

– Nem, sokkal jobb!

– Nekünk még...

– Henry Halperint kérem! – hangzott fel ebben a pillanatban a doktor hangja a hangosbeszélőn.

Henry azonnal, búcsú nélkül felállt, fogta a képet, és bement a rendelőbe. Csak az ajtóban fordult meg, amikor üdvözlésképpen biccentettünk egymásnak az orvossal, és úgy kacsintott rám, mintha cinkosok volnánk, nagyon kellemetlen volt.

5

Henry és én ezután gyakrabban beszélgettünk az apjáról. Első ízben a Café Schwabingban, ebéd közben, amire azért is emlékszem ilyen pontosan, mert a húsom alja már kezdett zöldülni, és csak akkor vettem észre, amikor már a felét megettem.

Nem sokkal ez előtt a találkozás előtt jelent meg az első könyvem. Henry, akit a könyvtározás idők óta nem láttam, felhívott, és azt mondta, meg akar hívni ebédelni.

Nagyon izgatott volt, és határozottan emlékszem, hogy angolul mondta: *Let's have lunch together!* Én ezt nem méltattam különösebb figyelemre, mert akkoriban a könyv hirtelen jött sikere miatt mindenki elég furcsán viselkedett velem.

Henry gyorsan a tárgyra tért. Meg akarta vásárolni a könyvem filmjogát, és amikor azt kérdeztem, mennyi pénzre számíthatok, nem válaszolt, hanem már megint a *Brüder Geduld*-ról kezdett mesélni. A legtöbb producer kommentár nélkül visszaküldte neki a forgatókönyvet, és utána hallani sem akartak Henryről. A fogadásokon messzire elkerülték, és ha véletlenül összefutottak velem az utcán, olyan ijedten és szűkszavúan üdvözölték, mintha veszélyes volna velem mutatkozni. Csak egyikük mondta el a véleményét, szerinte Henrynek gyakorolnia kéne a helyesírást. Amikor Henry komolyan föltekerte nekem a kérdést, vajon a helyesírási hibák elegendő okot szolgáltatnak-e arra, hogy úgy kezeljék, mint valami leprást, a producer – nagydarab, ősz hajú német, manikűrözött kézzel és ideges tikkeléssel – lenézett rá, és azt mondta, nem, ennek semmi köze az ortográfiához. Aztán akkorát rántott a vállán, hogy Henry azt hitte, mindjárt lekever neki egyet.

Hasonlóan kellemetlen találkozása volt a Bayerischer Rundfunk egyik szerkesztőjével a székház legfelső emeletén, az Arnulfstrassén. Egy órán keresztül nem kínálta meg semmivel Henryt, viszont szakadatlanul az apjáról beszélt: ő rabolta össze a lengyel kormányzó, Hans Frank híres műgyűjteményét. Az öreg hatvannyolcas, aki még mindig pipázott, de már Allen Edmonds-cipőt viselt, azt mondta, ő is szívesen csinálna erről valamit, hogy lássák, sok minden egészen másképpen volt, mint ahogy azt a hivatásos műtárgykereskedők és filozofusok konfabulálják, de hát Henrynek tudnia kell, mi is az az ábra az igazsággal a Szövetségi Köztársaságban.

– Akkor ez most egy náci? – kérdezte tőlem Henry. – Vagy én vagyok az? Nem értem. Te náci vagy?

– Dehogyan vagyok náci.

– Na ez az. Be is jött a könyved. Mit csinálsz másképp, mint én?

Hallgattunk, mindketten kinéztünk az ablakon. Éppen arra jött egy villamos, és szinte sürolni látszott a kávézó sarokablakát, annyira közel kanyarodott a sín a házhoz. Ahogy a villamos után néztünk, ötlött fel bennem, hogy Henry nélkül talán soha nem jutott volna eszembe megírni azt a könyvet. Az ő zsidó gengsztere-posz-álmát teljesítettem be, és még csak észre sem vettem. Kérjek tőle bocsánatot? Adjam el neki kárpótlásképpen a filmjogot? Adjam neki ajándékba?

– Igaza volt apámnak – szólalt meg Henry.

– Igen? – kérdeztem kissé szórakozottan. – Miben volt igaza?

– Azt szokta mondani, a gojok mindig csak a saját üzletüket akarják velünk nyélbe ütni, de ha mi próbálkozunk valami bulival, megbánjuk.

– Igen – mondtam –, lehet, hogy így van.

– Tudod, hogy apám börtönben van? – kérdezte váratlanul Henry.

Megráztam a fejem, de éreztem, hogy egy másodperccel később a kellenél.

– Na ne már, hát mindenki tudja.

– Nem, tényleg nem.

– Nyolc évet kapott. – Éles pillantást vetett rám, aztán szigorúan hozzátette: – Úgy gondolod, hogy én is sítire fogok kerülni?

– Miért kerülnél?

– A mi családjukban majdnem mindenki volt börtönben.

– Igen?

– Igen...

Felém nyújtott egy doboz Chesterfield'set.

– Kösz, nem – mondtam –, leszoktam.

Megint az a szűrős pillantás. – Vegyél – mondta.

Kivettem egyet, és az járt a fejemben, hogyan menekülhetnék.

– Nem – mondta Henry –, nem fogok sítire kerülni. Esküszöm neked!

– Hát persze hogy nem.

– Iszunk még valamit?

– Most?

– Igen, most!

Az ebédet és a két üveg bort végül én fizettem. Henry gyorsan berúgott, úgy döntötte magába a bort, mint a limonádét, és amikor jött a számla, nem találta a tárcáját. Föl kellett írnom a bankszámlaszámomat meg az összeget, hogy majd átutalja. Egy hét múlva rajta volt az összeg a számlámon.

Amikor végre – már majdnem beesteledett – elbúcsúztunk a Café Schwabing előtt, eszembe jutott, hogy egyáltalán nem is beszélünk a filmjogokról. Mindenféleképp szó esett: Henry adósságairól meg arról a tervéről, hogy bibliai tárgyú kvízműsort készít az iskolatévénak, és az hozza majd egyenesbe; Erikáról, a holland barátnőjéről, akivel két fiút neveltek, és örökké összevesztek valami nevelési kérdésen; Henry álmáról, hogy egyszer egy egész évre otthagy mindent, és eltűnik egy kibucban; de a legtöbb szó Dudekról esett, aki a Sing-Singben vagy Alcatrazban vagy hol kidolgozta egy magánbörtön koncepcióját, és a cellájából az ügyvédjén keresztül már pénzforrások után kutatott. Minderről szó esett, csak a filmjogokról nem, és ahogy odakint megráztuk egymás kezét, haboztam egy pillanatig, aztán nem szóltam semmit. Henry is hallgatott, és attól kezdve soha többé nem említette.

6

Két hónap eltelt, talán három is azóta, hogy találkoztam Henryvel Hermann Siss rendelőjében. Utána egyszer sem jelentkezett, a Tresznjewskiben sem bukkant föl. Biztos, hogy Münchenben volt, mert hol ettől, hol attól hallottam, hogy látta a városban.

Annak, hogy a Tresznjewskibe nem jött el, egyszerű oka volt: évek óta hitelbe ivott, és már majdnem ötezer márka adóssága halmozódott fel. Órületes összeg – nem is stimmelt egészen. Valahányszor Henry fölkerelkedett, odatartott elé a pincér egy kis fekete könyvet, és Henry aláírta anélkül, hogy megnézte volna. Akkorra legtöbbször már annyira szét volt esve, hogy a saját gyámság alá helyezését is aláírta volna. Csoda, hogy másnap reggel rendesen megborotválkozva, tiszta fejjel képes volt megjelenni az irodában.

Mindenki tudott Henry adósságáról a Tresznjewskiben, és ha semmi nem jutott az eszünkbe, róla meg arról a rengeteg pénzről beszélgettünk. Szerintem a legtöbben csodálták ezért. Egy igazi férfinak először is adósságai vannak – másodsor pedig nem valami banknál vagy lakberendezési áruházban, hanem egy kocsmában. Néhányan aggodtak is érte, és amikor fölvetődött a gyűjtés gondolata, szinte mindenki adott be valamennyit. Tisztán emlékszem még, ahogy valamelyik este mindnyájan bemasíroztunk a konyhába, és átnyújtottunk a főnöknek egy vastag A5-ös borítékot, és arra is, ahogy rögtön visszaadta, amint meglátta, mi van benne. Talán nem tudjuk, kérdezte tőlünk kissé megvetően, hogy Henry már hetekkel ezelőtt kiegyenlítette a számláját? Csodál-

kozva csóváltuk meg a fejünket. Akkor mutatott nekünk egy képeslapot, nagy fehér kastélyt ábrázolt. Henry küldte, a kastély pedig nem volt más, mint egy szenvedélybetegket gyógyító klinika a Boden-tónál, persze nem olyan, amilyet az egészségbiztosító kifizetne. „*Tutto perfetto!*” – összesen ennyit írt Henry a képeslapra, mellé rajzolt egy borospoharat, áthúzta, és szerepelt még ott egy obszcén kis rajz, amely Henry megújult potenciáját volt hivatott ábrázolni.

A legtöbben örültünk ennek, meg annak is, hogy visszakapjuk a pénzünket. Ugyanakkor valahogy szégyelltük is magunkat. Hogyhogy nem tudtunk minderről? Hogyhogy nem hívta föl soha senki, és nem kérdezte meg tőle, hogy van? Aznap este sokáig maradtunk, de nem beszélgettünk sokat, és amikor később, a langyos nyári éjszakában egyedül hazafelé tartottam, majdnem elsírtam magam. Olyan szomorú voltam, mint már régen, és ennek a szomorúságnak semmi köze nem volt Henryhez. Hirtelen olyan szörnyen értelmetlennek, mégis szépnek láttam az életet.

7

És eljött a nap, amikor fogtam magam, és fölakasztottam a falra Henry képét. Ez az elvonója alatt volt, amikor még nem tudtam, hol lehet, és úgy képzeltem, egyhamar nem látjuk egymást. Sokáig állt a kép a kék Breuer-polcon, az íróasztalommal szemben, de idővel úgy éreztem, ott nem érvényesül. Úgyhogy próbaképpen levettem a régi cseh filmplakátot, és alighogy fölkerült a kép a polc fölé, világos volt, hogy ott a helye.

Amíg a kép mintegy mellékesen oda volt támasztva a falhoz, ritkán néztem rá. Most viszont folyton oda kellett pillantanom, és hogy mégis tudjak dolgozni, szántsándékkal lehajtottam a fejem, akkor is, ha csak gondolkoztam vagy lustálkodtam. Annál izgalmasabb és drágább volt minden pillantás, amit megengedtem magamnak. És ahogy beleszeretünk egy másik emberbe, úgy kerített hatalmába hamarosan az a kép. Elalvás előtt vagy ha metrón utaztam valahová, mindig eszembe jutott, és már előre örültem, hogy viszontláthatom. Mindenkinek a képről beszéltem. Leírtam, amennyire tudtam, ecseteltem, milyen erősen tudja befolyásolni a hangulatomat, és amikor befejeztem, mindig hozzátettem: nem szeretném, ha mások is megtudnák, hogy van egy Liebermannom, úgyhogy ha lehet, senkinek egy szót se. És mivel mindenkinek elmondtam ugyanezt, hamarosan mindenki tudott róla.

Nyilván létezik nagyobb szenzáció, mint ha egy ismerősnek van egy Max Liebermann-képe. Mégis eluralkodott rajtam az érzés, hogy a többiek szemében már csak „a liebermannos” vagyok. Ez persze túlzás. Mégis lehetett benne némi igazság: nyilvánvalóan mindenki tudta – rajtam kívül –, hogy körülbelül mennyit érhet egy ilyen kép, és amikor elmentem a Briennerstrasséra, a Lempertz aukciós házba, és megkérdeztem, mennyit ér egy 80x50-es Liebermann-olajfestmény a húszas évekből, akkor végre én is megtudtam. Üldözési mániám attól fogva csak erősödött, és többé senkinek nem meséltem a képről.

Ehelyett az a kérdés kezdett foglalkoztatni, vajon valódi-e. Nem tudtam eldönteni, minek örülnék jobban. Ha hamis, akkor Henry nem kéri vissza. Ha valódi, akkor egy tragikus szerencsétlenség – amit persze nem kívántam Henrynek, és amire nem is lehetett számítani – valóságos főnyeremény. Tulajdonképpen világos volt: Henry az apjától kapta ezt a képet is, meg azt is, amelyet Hermann Sissnek adott el. És mivel Dudek Halperin a nagy kárpótlási blöff előtt szétszórt a világban néhány ismeretlen expresz-

szionistát, az én Liebermannom valódiságának kérdése elintézettnek látszott. Egyrészt. Másrészt pusztán elméletileg tényleg létezhetek azok a teljesen elfeledett német expresszionisták – és Dudek Halperin tényleg összevásárolhatott egy komoly gyűjteményt.

Eszembe jutott, hogy fölhívom Hermann Sisst. Megkérdezhettem volna tőle, hogy az a Macke vagy Grosz vagy hasonló, amit Henry nemrég becipelt hozzá, rendben van-e. Ha igent mond, az én Liebermannom is rendben van. Vagy nem. Végül nem hívtam fel, hanem elmentem a városi könyvtárba, és mindent kikértem, ami Liebermannról elérhető volt. Egész nap ott ültem – több mint húsz év után újra –, és röviddel zárás előtt megtaláltam, amit kerestem, vagyis majdnem. Gyorsan kifénymásoltam a mindent eldöntő oldalt, és elindultam az Ainmillerstrasséra.

8

Az Ainmillerstrasse egyik házának hátsó udvarában lakott Franz, Henry jó barátja, akivel találkoztam néha az Adriában. Franz valamikor éjjel-nappal festett, de amióta München összes galeristájával összeveszett, rasztafrizurát növesztett, naponta öt jointot elszívott, és már csak fejben dolgozott. Számokon meg logaritmusokon alapult, amit csinált, és vagy abszolút zseniális, korát művészileg messze meghaladó dolog volt, vagy lassú, de biztos búcsú a valóságtól.

Senki nem tudta, miből él Franz. Az anyai örökséget már fölélte, és azzal a néhány könyvvel, amelyet a ludwigstrassei menza árusaitól vett, majd valamivel drágábban továbbadott a Schellingstrasse antikváriusainál, aligha jutott jelentős nyereséghez. Sokan úgy vélték, Franz az utóbbi időben azért fogyott le, mert ételre is alig maradt pénze, és loknikat sem spirituális okokból növeszt a fején, hanem hogy ne kelljen nyíratnia a hajját. Akár így volt, akár nem, változatlan ruhatárával, egészségtelen, fakó arcszínével Franz valóban elszegényedő ember benyomását keltette.

Amikor Franz ajtót nyitott, hirtelen elbizonytalanodtam, vajon tényleg ő-e az. Levágatta a haját, új farmert és frissen vasalt Ralph Lauren-inget viselt – és ahogy minden második mondat végén elmosolyodott, úgy már évek óta nem láttam mosolyogni. Annyira meglepődtem, hogy meg sem kérdeztem, hogy van, hanem csak annyit mondtam, azonnal jöjjön velem, van egy kis problémám. Lehetséges-e, folytattam gyorsan, hogy egy festő két majdnem egyforma képet fest? Vagy ha nem, akkor az egyik garantáltan hamisítvány-e? Attól függ, válaszolt mosolyogva, látnia kéne, de most nem mozdulhat, a galeristájára vár. És megint elmosolyodott. A galeristájára?, futott át rajtam a csodálkozó kérdés, de nem mondtam semmit. Inkább előhúztam a fénymásolatot, amelyet a könyvtárban találtam, és azt mormogtam: – Erről a képről van szó. Látsz ezen valamit?

– Sajnos nem – válaszolt kurtán, a mosoly lefagyott az arcáról. – Különbö is, össze kéne hasonlítani. És látni kell az eredetit.

– El tudnál jönni hozzám holnap, mindjárt holnap reggel? – kérdeztem.

– Igyekszem – válaszolta Franz, és kitudskolt az ajtón.

Másnap reggel hiába vártam rá. Amikor eluntam a várakozást, magam kezdtem összehasonlítani a Liebermann-monográfiában talált képet a sajátommal. A kép címe *Matrózruhás fiú* volt, és valaki pontosan ugyanezt mázolta az én vásznam hátoldalára csupa nagybetűvel. A szignók a kép jobb alsó sarkában szintén hajszálla egyeztek; az

arányok – ahogy azt könnyedén meg tudtam állapítani – kissé eltértek, de ez inkább jó jelnek látszott.

Éppen letettem a colstokot az asztalra, hátradőltem, és fél szemmel a kép mellé tett másolatot figyeltem, amikor rájöttem. Hát persze: Franz új galeristáját Henrynek hívják – és a képek, amelyeket fest neki, sokkal többet érnek, mint amennyit a sajátjai valaha is érnének. Az öreg Dudeknek az egészhez semmi köze.

9

Henry fiai a korkülönbség ellenére úgy néztek ki, mint egy ikerpár: szőke haj, tejfehér bőr, zavart, furcsán kifejezéstelen arc. Egyáltalán nem voltak zsidóság, biztosan azért nem, mert az anyjuk vasárnaponként templomba vitte őket, és evés előtt mindig meg kellett fogniuk egymás kezét, hogy fölmondják az asztali áldást.

Henrynek nem kellett ugyan velük mennie a templomba, de az asztali áldást nem úszta meg. Persze nem tetszett neki, de hát mit tehetett volna. Kezden péntek esténként sabbatgyertyákat gyújtogatni? Tartsa be az ünnepnapokat? Utazzon Erikával és a fiúkkal minden pészachkor Izraelbe? Egyetlen brachát nem tudott kívülről, nem beszélt héberül, és még soha nem volt Izraelben. A zsidó nevelés emlékét, már ha részvett ilyesmiben, az angliai jesiva élménye egyszer s mindenkorra kitörölte belőle. Inkább ahhoz a fajtához tartozott, aki egy Nobel-díjas vagy filmsztár neve hallatán hangosan morfondírozik azon, vajon zsidósan hangzik-e. Persze a Tóra helyett a saját forgatókönyvéből is olvasgathatott volna a fiaival szombatonként. De azt ő sem gondolta komolyan, hogy a *Brüder Geduldig* közvetítene a helyes zsidóképet.

Talán ezért is történt, hogy Henry egy napon minden bátorságát összeszedve element Tommal és Juliannal a zsinagógába. Még Erika is velük tartott. Ez lehetett nála a tolerancia jele is, de az is elképzelhető, hogy csak óvatos volt. Fent ült a galérián az első sorban, vakító, túlságosan fehér fejkendőt viselt, és egy fejfelé kimagaslott a többi nő közül.

Ros ha-sana volt, Henry és én fél éve nem láttuk egymást. Örültem, hogy ott van, és ő is örült a találkozásnak. A fiúk eleinte nyugodtan üldögéltek mellettünk, csak néha tekergették a nyakukat csodálkozva. Amikor látták, hogy a többi gyerek folyton ki-be mászkál, vagy elől, a kántor mellett játszik, megkérdezték Henryt, ők is mehetnek-e játszani. Henry bólintott, ahogy csak a legfélelmetesebb keresztapák fiai tudnak bólintani, és alighogy eltűntek, merengő mosollyal csak ennyit mondott: – Majd meglátod.

Azonnal tudtam, mire érti. Nem ő volt az egyetlen zsidó, akinek nem zsidó gyerekei vannak, s aki azt remélte, egy napon majd maguktól fölteszik a helyes kérdéseket – és mint majdnem mindegyik szegény ördög, őrá is csalódás várt.

– Persze – mondtam, és igyekeztem ugyanúgy bólintani, mint ő. – És amúgy?

– Rendben. Minden rendben. Minden *bene* – felelte Henry.

– Jól van akkor – mondtam.

– Tényleg, sokkal rosszabb is lehetne.

Úgy látszott, jót tett Henrynek az elvonókúra. Nem remegett a keze, visszanyerte azt a csillogóan kemény, olykor meglepően hideg pillantását, még a két hosszú, mély ránc is eltűnt az arcáról.

– Hát ez katasztrófa – szólalt meg hirtelen Henry. Olyan hangosan mondta, hogy az előttünk ülő két öregember megfordult, és dühösen néztek ránk. Egyikük megro-

vóan kopogtatott a pulton, és a kelleténél egy másodperccel tovább mustrálta Henryt. Odasúgott valamit a másiknak, mire az is Henryre bámult.

– Mi történt? – kérdeztem.

De Henry már nem figyelt rám. A két öreg barnára sült, ritkuló hajú tarkójára meredt, és hirtelen – nyilván dühében – remegni kezdett. Azután megragadta a könyökömet, és annyira megszorította, hogy fájt. – Soha többé nem jövök ide! – mondta. – Soha többé.

– Ugyan már – mondtam –, ők is egész idő alatt dumálnak.

– Nem. Nem erről van szó. Apám miatt van. Mit tehetek én az apámról?!

Ebben a pillanatban a gyülekezet fölállt, és hangos imádkozásba kezdett. Mi is fölálltunk, némán bámultunk előre. Két másik öreg, ugyanúgy néztek ki, mint a mieink, segítettek a rabbinak kivenni a Tórát a szekrényből, imbolyogva végighordozták a sorok között, aztán visszazárták.

Leültünk.

– Milyen katasztrófa? – kérdeztem ekkor.

– Már megint itt van.

– Kicsoda?

– Az apám.

– Az apád?

– Igen. Ezt a mesügét...

Hangos gyereksírássá lettünk figyelmesek. Azonnal megfordultunk, mint mindenki, és már futott is felénk könnyező szemmel Tom, Henry idősebbik fia. Henry karjába vetette magát, ő pedig olyan könnyedén emelte föl azt a nagy, kövér fiút, mintha papírból lett volna. Tom Henry vállához szorította az arcát, és néhány érthetetlen szót ismételtetett dadogva.

– Jól van, fiam... igen, persze – mondta Henry, és a fejét simogatta, meg Julianét is, aki szintén odabújt. Julian nem sírt ugyan, de elsőáldozó-arca piros volt az izgalomtól.

– Mi baj? – kérdeztem.

– Ezek a kis zsidó bestiák – sziszegte Henry –, komolyan, akár a szüleik. – Azután karjában Tommal kivonult, Julian csak futva tudott vele lépést tartani. Amikor már majdnem kiértek, Henry fölnézett a galériára, és ahogy elkapta Erika pillantását, odabiccintett – ugyanolyan kurtán és férfiasan, mint régen. Erika is biccentett, de az milyen biccentés volt. Azt jelentette: Hát nem megmondtam? Még ki sem ért a zsinagógából, amikor levette fejéről a kendőt.

10

Másnap reggel fél kilenckor csöngettek. Henry állt az ajtóban. Még soha nem látogattott meg ilyen korán, és előtte mindig fölhívott. Amilyen zaklatottnak látszott, azonnal tudtam, hogy az apjáról akar velem beszélni, és el kell szívnom vele egy köteg Chesterfield'set. Haboztam egy pillanatig, hogy a konyhában vagy a nappaliban ülünk-e le, és alig mondtam ki: – Menjünk be a nappaliba! – már meg is bántam. De Henry pillantásra sem méltatta a Liebermannját, amely – akár valódi, akár hamis – már a heverő fölött lógott, hanem azonnal mesélésbe fogott.

Mi is történt? Egy német operatőr, aki évekkal ezelőtt a Biblia-kvíz pilotját forgatta vele, és New Yorkban dolgozik, küldött Henrynek egy *New York Post*-cikket. A címe ez

volt: „A holocaust-csaló titokzatos nyomai”, és Dudekról szólt, aki a jelek szerint mégsem halt meg, csak úgy tett, mintha. Mindezt a nyolcvankét éves Sally „Shtik” Tanker derítette ki, akinek már a neve is úgy hangzott, mintha nagyon értene hozzá, hogyan kell másoknak kellemetlenséget okozni. Sally viszont úgy vélte, Henry apja volt az, aki kellemetlenséget okozott másoknak, amikor helyette és több száz másik túlélő helyett kérvényezte a németeknél a kárpótlást, a pénzt azonban nem adta oda nekik. Sally volt az az ember, aki tizenöt évvel azelőtt feljelentette és börtönbe juttatta Dudeket. De ez nem volt neki elég. Vissza akarta kapni a pénzét, Dudeknek pedig, úgy ítélte meg, kötelessége azt kifizetni, aki, amióta kiengedték, egyik ügyfelének sem utalt át egyetlen dollárt sem. „És aztán – idézi a *New York Post* Sally Tankert – ez a fattyú még meg is halt.” Néhány hónappal később a nyolcvanhét éves Manja Greifwald, Sally régi ismerőse, aki szintén Dudek áldozata volt, látta Dudeket kijönni egy bankból Queensben. Elállta az útját – láttam magam előtt, ahogy egyik mankóját Dudek melléneke szegezi –, és azt rikácsolta: „Mi van a pénzzel, amit elvettél tőlem?!” Mire Dudek megvettő kézmozdulatot tett, és így válaszolt: „Mindig csak a pénz, a pénz!”

Ettől a naptól fogva Sally ugyanazzal a konoksággal mélyedt el a Dudek-ügyben, mint aminek a túlélését köszönhette a lengyelországi lágerban. Ki is derített néhány dolgot: a társadalombiztosítási azonosító, amely Dudek halotti bizonyítványán állt, bizonyos Abigail Helpriné volt, aki hetvennyolc évesen, két nappal Dudek állítólagos halála előtt a Mount Sinai Hospitalban tüdőgyulladásban hunyt el. Az életkor és a foglalkozás nem felelt meg a valóságnak; Dudek majdhogynem törpemérete – öt egész két láb helyett hat láb volt megadva – és a bal alkarjára tetovált 132230-as szám nem volt följegyezve a „különös ismertetőjegyek” rovatába. És ott volt az a furcsa eset a társadalombiztosítási csekkel, amelyet a valódi névre kiállítva valaki hónapokkal a halála után váltott ki. Így New York állam bíráinak nem maradt más hátra, mint hogy újra élőknek nyilvánítsák Dudeket. Sally „Shtik” Tankernek sikerült kirángatnia a sírból régi ellenségét, hogy újra fölvehesse vele a harcot. Amikor a *New York Post* újságírója azt kérdezte tőle, miért nem tágít, Sally így válaszolt: „Ellopta a pénzemet. Most még én adjak neki ajándékot, vagy mi?”

11

Fogalmam sincs, miért éppen engem keresett meg Henry a történettel. Jó hallgatóság vagyok? Nem akadt más, akinek a vállán kisírhatta magát? Vagy azt akarta, hogy egy napon megírjam az apja történetét, és ezzel a műemlékkel pótoljam a minden bizonnyal soha el nem készülő *Brüder Geduld*-igot?

Henry mindig is bízott bennem, sokkal jobban, mint én őbenne. Ez eleinte valósággal ijesztőnek hatott. Később rájöttem, hogy egyszerűen egoista. Akárhányszor találkoztunk, rögtön a történeteivel jött, még csak udvariassági formulákkal sem fárasztotta magát, és nem emlékszem, hogy valaha is megkérdezte volna, mi van énvelem.

– És egyébként hogy vagy? – kérdezte.

– Megvagyok – mondtam meglepetten. – Lassan itt az ideje, hogy újra megnősüljek.

Henry vigyorgott, én is vigyogtam.

– A legutóbbi feleséged valódi *putana* volt – a szót a fogai közül lökte ki, mint egy filmben. – Jól sejtem?

– Így is lehet mondani.

– Lehet, de nem kell?

– De igen. Kell.

Megint elvigyorodtunk, bár az én vigyorem nem volt valódi.

– Jelentkezett az apád? – fordítottam komolyra a szót. – Úgy értem, amióta feltámadt.

Henry megrázta a fejét, és nekem nem volt kétségem az őszintesége felől.

– És? – folytattam a kérdezősködést. – Mit gondolsz, fog jelentkezni?

– Csak ha pénz kell neki.

– Csak ha pénz kell neki? – ismételtem bután, mert nem tudtam, mit mondjak erre. Henry fölemelte a fejét, a Liebermannnt nézte kitartóan, amely éppen a fejem fölött lógott. Mintha hirtelen átnedvesedett volna a szeme, de nem mernék megesküdni rá. Másodpercekig meredt a képre, és amikor már kínessá vált a szünet, mondtam valami hülyeséget („És mi újság amúgy?”, vagy „Manapság senkinek se megy valami jól, igaz?”), szó szerint nem emlékszem. Csak a rejtegetni próbált idegességemre emlékszem, mert nyilvánvaló volt, hogy a Liebermann-románcnak vége. Henry azért jött, hogy kibeszélje magát – mindenekelőtt azonban azért, hogy visszakerje a képet. Vagy hazudik, és az az örült apja jó ideje a nyakán lóg, vagy az örökké csőd szélén álló cége miatt kell neki a pénz. Akárhogyan is, vevőt kell találnia végre, olyat, akinek sok pénze van, és nem kérdez hülyeségeket, ez pedig nem én vagyok – gondoltam.

– Szép ez a fiú, nem? – szólalt meg Henry, szemét le sem véve a képről.

Hátrafordultam, fölnéztem. – Igen. Nagyon szép.

– És olyan erős.

– Igen.

– Szerinted tényleg így nézett ki? Én biztos vagyok benne, hogy így nézett ki.

– Hát, lehet.

– Vajon hány éves lehetne... kilencvenöt, kilencvennyolc... Az is lehet, hogy még él, nem?

– De igen. Lehet.

– De az is lehet, hogy már régen meghalt. Az oroszok ellőtték a fejét Ukrajnában, vagy fürdés közben belefulladt a Keleti-tengerbe.

– Szerinted német? – kérdeztem.

– Persze – vágta rá Henry. – De azért szeretem. Rágyújtunk?

– Ja. Gyújtsunk rá.

12

Aznap nem vitte el a képet. Egész délelőtt ott ültünk a nappalimban, kávéztunk, és szívtuk a cigarettákat, és egyszer csak arról kezdett mesélni, hogy a matróruhás fiú régen, a Holbeinstrassén, szintén a heverő fölött lógott. A lakás tele volt szép képekkel, mesélte Henry, de ezt szerette a legjobban. Előfordult, hogy délután, ha egyedül volt otthon, kikapcsolta a tévét, és órákon át nézte a képet, mint valami izgalmas tévéműsort. Amikor a szülei elváltak, Dudek egyik napról a másikra eltűnt Amerikába, és az összes képet magával vitte. Csak a matróruhás fiút hagyta meg Henrynek. A gyűjtemény többi darabját Henry csak két évvel ezelőtt látta viszont New Yorkban, a hagyatéki eljárásor.

Mialatt beszélt, azon tépelődtem, vajon igazat mond-e vagy sem, tehát hogy a matróruhás fiút mégiscsak Max Liebermann festette, nem pedig Franz. Még egyszer-két-

szer úgy tűnt, mindjárt elsírja magát, de az is lehet, hogy csak képzelődtem. Minél tovább üldögéltünk ott, annál mélyebbre süppedt a múltba, házi bridzspartikról mesélt, meg Dudek óriási, neveléses és csodálatosan szép amerikai batárjairól. Nyaranta minden vasárnap elutaztak Prinzregentenbadba, erre különösen szívesen emlékezett. Kosárban szendvicset, kólát és karlsbadi süteményt vittek magukkal, Dudeknél az elmaradhatatlan krimi, Henrynek pedig minden egyes alkalommal új képregényfüzetet vásároltak a trogerstrassei kioszkban. Úszni ritkán volt kedvük, a legtöbb időt a réten, az árnyékban töltötték. Dudek öt perc alatt belealudt a krimijébe, Henry pedig az újságja mögül leste az öltöző-vetkőző lányokat, asszonyokat. Gyakran szerencséje volt: az egyiknek félrecsúszott a törülközője, a másik ügyetlenül emelte a lábát. Egyszer azonban pechje volt. Túlságosan feltűnően bámészkodott, és hirtelen ott állt előtte annak a kövér, fiatal szőkeségnek a férje, aki már percek óta küszködött a fürdőruhájával, és hangosan szidni kezdte. Dudek azonnal fölébredt, és fölfogta, mi a baj. Barackot nyomott Henry fejére, és jiddis akcentusával ráreccsent: „Nü, kérjél elnézést a hölgytől meg az úrtól!” A német összerezett, hirtelen elfordult, és hangosan sziszegte: „Hogy ezek még mindig itt vannak!” Egy pillanattal később már érezhette a rúgást a térdhajlatában. Elesett, és Dudek „Auschwitz” Halperin, aki körülbelül feleakkora volt, mint a német, úgy ugrott a nyakába, mint valami vad, veszett kis állatka. Öklével a koponyáját és az arcát ütötte, és amikor kissé lecsillapodott, ellenfele felsötteste már csupa vér volt. Jött a rendőrség, és Henrynek az apja nélkül kellett hazamennie.

Bizonyos voltam benne, hogy ez a jelenet Henry forgatókönyvében is szerepel, alkalmasint ez a központi jelenet. Még az is lehet, hogy ez adta neki a film ötletét. Nehézére esett neki a mesélés, és amikor fölállt, észrevettem, mennyire kimerült. Tarkója átizzadt, kissé szédelt, pedig semmit nem ivott. És pontosan úgy, ahogy annak idején búcsú nélkül kitámolygott a Tresznjewskiből, se szó, se beszéd kísértalt a nappalimból. Annyira meglepődtem, hogy még utána se mentem. Ott ültem, gondolataimba süppedve meredtem az üres karosszékre, ahol Henry ült. Újra fölbukkant az ajtóban. Tökéletesen összeszedte magát, és csak annyit mondott: – Azt akarom, hogy nálad maradjon a kép. Akármilyen történet is. Rendben?

Bólintottam, ahogy tőle tanultam, ő is bólintott, azután eltűnt.

13

Két év telt el. Sok minden történt. Újra megházasodtam, Frankfurtban éltem. Dudek, akinek semmi kedve nem volt pár százezer dollár miatt tovább játszani a hullát, kiengyelítette a tartozást Sally „Shtik” Tankernél meg a többi dühös öreg zsidónál, és egyre gyakrabban járt Münchenbe. Kibékült Henry anyjával, ráadásul ezúttal Henry ült börtönben, úgyhogy gondoskodni kellett Erikáról és a fiúkról is.

Nem tudom, Dudek hogyan szedte össze egykori ügyfeleinek a pénzt. Talán volt még egy bankszámlája Svájcban. Sőt, biztos. Mert ha abban reménykedett, hogy visszakövetelheti Henrytől és eladhatja azt az obskúrus műgyűjteményt, akkor elszámította magát. Az egykori holbeinstrassei képekből semmi sem maradt. Henry megszabadult tőlük, és a nyereség nagy részét a *Brüder Geduldig* nyelte el.

Csakhogy a filmből egy métert sem forgattak le. Henry több ízben átíratta a forgatókönyvet különböző német írókkal, akiket általában hajnali fél négykor szedett föl a

Tresznjewskiben. Azt remélte, kicsit följavítják majd neki a zsidókat. De hát mit kezdett volna olyan jelenetekkel, amikben zsidó zsebmetszők Shylockról és a Jud Süssről diskurálnak, vagy minden lövés után percekig öklendeznek a lelkiismeret-furdalástól? Az egyik szerző azt javasolta, változtassa a Geduldig nevet Varhagenre, a Kohn klán pedig térjen át a keresztény hitre. Henry ez utóbbi forgatókönyvet találta a legusz- tustalanabbnak, és ezt nyújtotta be próbaképpen a filmtámogatási pályázatra. De még ez sem működött. A bizottság egyetlen mondattal indokolta az elutasítást: „Noha dicseretes a próbálkozás, hogy a témát fölszabadítsa a sötét tabuk alól, úgy véljük, még mindig elhamarkodott volna ezzel foglalkozni.”

Végül Henry úgy döntött, visszatér az eredeti forgatókönyvhöz, és maga finanszí- rozza a filmet. Világos volt, hogyan. Akkor már Frankfurtban voltam, de hallottam, hogy egy ideig majdnem minden este másik Beckmann- vagy Nolde-grafikával buk- kan föl a Tresznjewskiben. Abban az időben valóságos műgyűjtési hisztéria tört ki Mün- chenben. Mindenki akart valamit Henry kimeríthetetlen és jutányos árú készletéből, és mindenki elhitte, amit mondott: hogy apja röviddel a háború után egy öreg, beteg zsidótól kapta ezeket a csodálatos képeket, aki cserébe annyit kért, Dudek szervezze meg az áttelepülését Amerikába. És hogy Henrynek most azért kell a lehető leggyor- sabbban megszabadulnia tőlük, mert végre meg akarja valósítani élete nagy tervét. Her- mann Siss és egy német ügyvéd elkeseredett harcot folytatott egy különösen impozáns Kokoschka-aktért, és a végén úgy döntöttek, megosztják az árát, és havonta költöztet- tik majd egyik nappaliból a másikba.

Henry gyorsan összeszedte a pénzt a *Brüder Geduldigra*. Legalábbis arra elegendő volt, hogy kihúzza az első húsz forgatási napot. Hogy azután mi lesz, majd meglátjuk, mondta Henry. Megvolt a stáb, a színészek, ő maga akarta rendezni. A legelső forga- tási napon a Baviáriában, néhány másodperccel azelőtt, hogy először kiálthatta volna el magát: „Tessék!”, két német rendőr lépett a háta mögé. Halkan kérdezték, ő-e Hen- ry Halperin, született 1948. december 23-án Föhrenwaldban, wolfratshauseni körzet, és amikor csodálkozva bólintott, magukkal vitték. Három hónappal később olvasták fel a vádat a Münchener Tartományi Bíróságon, a Nymphenburger Strassén: csalás és hamis műtárgyakkal való kereskedés. Két évet és négy hónapot kapott.

14

Minderről Henry leveléből értesültem. Hosszú levél volt, és megijedtem, amikor meg- láttam a postaládámban. A görög házmester a régi müncheni házból vastag fekete filc- tollal áthúzta a címet, és göcsörtös betűivel odaírta az újat, a feladó helyén pedig a friesingi központi elosztó címe állt. Ezen a vaskos borítékon már kívülről látszott, hogy baj van. Csak néhány nappal később, amikor végre kinyitottam, akkor láttam meg, ki- től jött, és megkönnyebbültem a gondolatra, hogy nem engem ért a baj.

Henry levele így végződött:

„Másképp képzeltem el az itteni életet. Rosszabnak de nem ilyen szomorúnak. Min- dig mindenki szomorú itt, én is. Én azért vagyok szomorú mert a fiúk hiányoznak meg Erika és mert egyedül kell csinálnom. Egyszer nővel van olyan mint százszor egyedül, ezt a többiek mondják de én mondom neked, ezerszer sincs olyan jó. Ez a sok sities bölcsesség nem ér semmit, hidd el nekem mért nem mondta ezt el nekem az apám? Egyébként csak kétszer volt beszélőn. Tudja hogy ő a hibás és sajnálja. Elfogadtam a

bocsánatkérését, mit csináljak ő az apám. De azért nem kellett volna azt a rossz dumát lenyomnia. Bizony fiam mondogatta mindig, ezeket a holmikát a háború alatt két ládában, a prinzregentenstrassei pincében ásták el. Bizony fiam a háború után a házat mindha elfújták volna de a ládák még ott voltak. Bizony fiam én magam ástam ki őket a két kezemmel, én meg az öreg Bernseitl és nem is akartam hogy az enyémekek legyenek, de azt mondta olyan boldoggá tettem azzal az amerikai vízummal, hogy ez a legkevesebb. Micsoda egy mese! Én meg elhittem neki! Sajnálom, hogy hazudtam nektek, főleg neked tartozok bocsánat kéréssel. Tudom mennyire szeretted a matrózzruhási fiút ugyanúgy ahogy én is szerettem, de már nem tudom szeretni és nem is akarom visszakapni. Megtarthatod ha akarod. Vagy dobd a szemébe, aztán – MANI PULITE! Tiszta kéz, érted! Ha kijutok innen tiszta lesz a kezem. Nem fogok inni, még többet leszek eggyüt a fiúkkal és el fogom felejteni azt az átkozott filmet. Most van egy jobb filmötletem, már el is keztem írni. Erre biztos rögtön kapok pénzt és nagy kasszasiker lesz. Beszrat hasem! Itt a levélben nem árulhatok el róla sokat, mindenesetre börtön-sztori lesz. Direkt a belügyminisztériumnál akarok rá pénzt pályázni, nem engedhetik meg maguknak hogy ne adjanak, majd elmesélem miért. Már nincs sok hátra, csak tizenegy hónap, akkor találkozunk és mindent elmesélek. És te hogy vagy? Írtál azóta új besztszellert? A te Henryd.”

Az aláírás mellé egy nagy, vigyorgó galambot rajzolt, aki egyik szárnyával revolvert tart a homlokához, a másikkal pedig befogja a szemét.

15

Azóta sem láttam Henryt. Már régen kint lehet, és remélem, jól van. Már majdnem hat hónapja élek Frankfurtban, és ahányszor visszagondolok a müncheni időkre, mindig ő jut eszembe elsőként. Nem is tudom, miért. Henry és én soha nem voltunk igazán barátok, nem is vettem olyan komolyan, amennyire szerette volna. Talán ezért is gondolok rá olyan gyakran. És talán soha nem is szabadulok meg a szégyentől, hogy megloptam. Nem a képre gondolok, hanem a *Brüder Geduldigra*. Mert az összes könyv, amit azóta írtam, a *Brüder Geduldig* egy-egy változata, és hazudnék, ha azt állítanám, hogy nem tudok erről.

Minél több idő telik el München óta, annál bizonyosabb vagyok benne, hogy egyszer majd visszatérek. Tudom, nem ugyanaz a város, mint régen, de mindegy. Közben a Tresznjewski is megszűnt. A régi vendégek kezdtek elmaradozni, újak nem jöttek, vagy egy-két este után átpártoltak az Odeonba. És amikor újra fölmentek a bérleti díjak Schwabingban, bezárt a Tresznjewski.

Van egy este, amit nem tudok elfelejteni. Augusztus lehetett, félig kiürült a város, a Tresznjewski is, és mindannyian kint ültünk a Barer Strassén. Unalomból valami gyerekes játékot kezdtünk játszani, az volt a lényeg, hogy mértük az időt két taxi között, vagy hasonló, és aki megnyerte a játszmat, fizetett egy kört. Így ment ez órákon át. Mindenki ott volt, vagy majdnem mindenki, és amikor elment a kedvünk a játéktól, némán bámultuk az éjszakai eget. Hirtelen az Alte Pinakothek fekete sziluettje fölött kis fény gyúlt, rövidebb utána fehér, kék és zöld fények százai, ezrei. Néhányan eltátották a szájukat a csodálkozástól, és kiáltozni kezdtek. Franz fölémászott a székére, kezét a szemé elé tartotta, mintha a felkelő napba nézne. Mindenki utánozni kezdte, ott áll-

tunk a székünkön mozdulatlanul, mereven, mint a Glypthotek kőszobrai. A nagy megindultság kellős közepébe reccsent Henry hangos, durva, részeg hangja: – Nincs is ennél szebb, mi? – Aztán elkacsázott, átment a Theresienstrassén a piros lámpánál, és amikor eltűnt a villamosmegálló mögött a sötétben, a különös fényjáték is véget ért. – Caramba! – hallottuk még utoljára a távolból Henry kiáltását, azután újra minden csendes lett az éjszakai Barer Strassén.

16

Olykor elüldögélek a feleségemmel a hamis Liebermannunk előtt, és hallgatagon szemléljük. Amióta tudom, hogy nem valódi, nem szeretem annyira, oda is adtam a feleségemnek. Neki mindegy, hogy valódi-e vagy sem. A szobájában az íróasztala melletti kis heverő fölé akasztotta, nagyon jól mutat.

Nem tudom, mit lát a feleségem, amikor ezt a képet nézi. Én már régen nem a matrózruhas fiút látom. Nem látom az élénken csillogó szempárt és azt az iszonyú mosolyt, amitől az ember rögtön meg akar tanulni ugyanúgy mosolyogni, mint ő. Dudeket látom és Sally „Shtik” Tankert, Erikát látom és a fiúkat – és látom Henryt meg magamat annak idején a lakásomban, amikor odahozta a képet. Leült a nappaliban a heverőre, rágyújtott egy cigarettára, és csak annyit mondott: „Semmi más nem kell, csak egy kis szerencse.” És aztán elmosolyodott, ugyanolyan hidegen, mint a mi matrózruhas fiúnk.

Csengery Kristóf

LÁTOMÁS A STRANDON

Főtt kukoricára várt és
 barna volt a bőre elől kicsit
 szétnyílt a blúza éreztem
 a tűző nap épp gőzzé alakít
 egy vízcseppet a tarkómon
 láttam a barátnőjéhez beszél
 jólesett hallani amit mond
 sielés volt benne lanovka tél
 egy percre enyhületet adott
 a hidegnek már a képze is
 és bár a hangjában jól kivehetőn
 ott remegett valami kis
 hamisság egy aprócska kósza
 megcsuklás kétes árnyalat
 mégis öröm volt látni ott
 ahogy vár és nézi sütik a halat